

УДК 349.42

СУБ'ЄКТИ ПРАВОВІДНОСИН У СФЕРІ РИБНОГО ГОСПОДАРСТВА

**Л.О. СВЯТЧЕНКО, кандидат юридичних наук,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України**

У статті розглядаються деякі аспекти правового статусу суб'єктів правовідносин у сфері рибного господарства.

Рибне господарство, суб'єкти правовідносин, права та обов'язки.

Функціонування галузі рибного господарства забезпечують суб'єкти рибного господарства, а також технологічно пов'язані з ними підприємства та організації чи інші підприємства, які забезпечують діяльність та розвиток галузі (морські рибні порти, галузеві навчальні заклади, навчально-тренажерні центри, науково-дослідні, проектно-конструкторські підприємства та організації, суднобудівні, судноремонтні заводи, селекційні центри, спеціалізовані лабораторії тощо) (ст. 4) [1].

Метою статті є дослідження деяких аспектів правового статусу суб'єктів правовідносин у сфері рибного господарства в Україні.

Відповідно до ст. 33 Закону України «Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів» (далі – Закон), суб'єкт рибного господарства – це юридична чи фізична особа, яка провадить рибогосподарську діяльність відповідно до законодавства. Рибогосподарська діяльність – діяльність юридичних осіб і фізичних осіб – підприємців, пов'язана з вивченням водних біоресурсів, їх охороною, відтворенням, спеціальним використанням, переробкою, реалізацією тощо.

Права суб'єктів рибного господарства охороняються законом. Припинення права користування або права власності на водні біоресурси застосовується лише у випадках, передбачених.

Шкода, заподіяна суб'єктам рибного господарства неправомірними діями центральних органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, органів рибоохорони, правоохоронних органів, юридичних та фізичних осіб, підлягає відшкодуванню у порядку, визначеному цим Законом та іншими нормативно-правовими актами.

Штучне відтворення водних біоресурсів здійснюють суб'єкти рибного господарства шляхом розведення, вселення, переселення водних біоресурсів для здійснення рибогосподарської діяльності.

Здійснення аквакультури дозволяється суб'єктам рибного господарства у спеціальних штучних умовах або наданих для цього у користування чи оренду рибогосподарських водних об'єктах (їх частинах) відповідно до Закону України «Про рибне господарство, промислове

рибальство та охорону водних біоресурсів».

Відповідно до ст. 33 вищезазначеного Закону, користувачі водних біоресурсів є суб'єктами рибного господарства, що здійснюють спеціальне використання водних біоресурсів. Права та обов'язки цих суб'єктів закріплені ст. ст. 34 та 35.

Право користування водними біоресурсами здійснюється з вилученням і без вилучення їх із природного середовища суб'єктами господарювання та фізичними особами відповідно до Закону України «Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів».

Іноземні юридичні і фізичні особи можуть нарівні з українськими суб'єктами рибного господарства використовувати водні біоресурси у промислових, наукових та інших цілях у виключній (морській) економічній зоні України, територіальному морі, на континентальному шельфі, крім акваторій та об'єктів природно-заповідного фонду, за умови наявності міжнародних договорів України та на підставах відповідних документів дозвільного характеру.

Згідно з Наказом Державного агентства рибного господарства «Про затвердження Правил промислового рибальства в рибогосподарських водних об'єктах України» користувачі водних живих ресурсів – підприємства, установи й організації незалежно від форм власності, а також громадяни України та особи без громадянства, які використовують водні живі ресурси.

Користувачі риби та інших водних живих ресурсів – підприємства, установи й організації незалежно від форм власності, а також громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які використовують рибу та інші водні живі ресурси (ст. 22 Водного кодексу України).

Промисел водних живих ресурсів здійснюється згідно з Правилами, Режимими рибальства та іншими вимогами законодавства з питань охорони, використання і відтворення водних живих ресурсів (п. 6) [2].

Користувачі водних живих ресурсів зобов'язані: дотримуватися встановлених лімітів (квот) вилучення (вилову, добування, збирання), правил рибальства, інших норм щодо використання водних живих ресурсів; своєчасно вносити плату за спеціальне використання водних живих ресурсів; не допускати погіршення умов існування водних живих ресурсів внаслідок власної діяльності, утримувати в належному санітарному стані берегові водоохоронні смуги (зони) в районах здійснення рибальства та використовувати їх із дотриманням вимог законодавства; вести первинний облік чисельності та використання водних живих ресурсів, вивчати їх біологічний стан і стан наданих у користування рибогосподарських водойм (їх ділянок), а також подавати в установленому порядку інформацію органам, що здійснюють державний облік водних живих ресурсів та їх використання, ведення державного кадастру і моніторингу водних живих ресурсів; здійснювати в установленому порядку комплексні рибницько-меліоративні заходи щодо охорони та відтворення, в тому числі штучного, водних живих ресурсів, збереження і поліпшення умов їх існування; не допускати без дозволу органів Міністерства екології та природокористування України, погодженого з органами рибоохорони

Державного агентства рибного господарства України і державними органами ветеринарного нагляду, переселення і акліматизації водних біоресурсів; безперешкодно допускати в місця добування, зберігання, утримання, переробки та реалізації водних живих ресурсів, на риболовні судна та інші плавучі засоби представників державних органів відтворення водних живих ресурсів та регулювання рибальства (органи рибоохорони) Державного агентства рибного господарства України, органів Міністерства екології та природокористування України, надавати на їх вимогу необхідні документи про стан обліку та використання водних живих ресурсів, своєчасно виконувати їх законні вимоги та розпорядження; надавати можливість представникам органів рибоохорони Державного агентства рибного господарства України та Міністерства екології та природокористування України під час виконання ними службових обов'язків користуватися попутними суднами та іншими видами транспорту, а також засобами зв'язку; виконувати зобов'язання, що випливають з міжнародних договорів України, дотримуватися вимог міжнародного права щодо охорони водних живих ресурсів за межами юрисдикції України (п. 28) [2].

Користувачі, які здійснюють використання водних живих ресурсів, зобов'язані виконувати й інші обов'язки щодо їх охорони, використання і відтворення відповідно до законодавства України. Користувачам водних біоресурсів забороняється: 1. Здійснення промислу виробничими підрозділами користувача (ланки, дільніці, бригади тощо) на судах, що не призначені для здійснення промислу, та (або) без наявності в рибалок, відповідальних за вилучення, промислових квитків, талонів, журналів обліку вилучених водних живих ресурсів (промислових журналів), а в інших рибалок, які здійснюють вилучення водних живих ресурсів у зазначених підрозділах користувача, посвідчень рибалок. 2. Зберігати об'єкти промислу, невраховані чи заборонені до вилову, частини їхнього тіла, а також приймати (здавати) виловлені об'єкти одного виду під іншою назвою або без видової назви. 3. Вести неточно облік та подавати неточні звітні облікові дані про райони та об'єкти промислу, обсяги вилучення водних живих ресурсів. 4. Зберігати на судні, бригадному стані тощо або у водоохоронній зоні неопломбовані державними органами рибоохорони знаряддя лову, застосування яких у даному районі і в даний період заборонено. 5. Використовувати ставні знаряддя лову, не позначаючи їх розташування за допомогою буїв чи розпізнавальних знаків. 6. Використовувати знаряддя лову із водних об'єктів, у яких виявлені осередки паразитарних та інфекційних захворювань риб, в інших водних об'єктах без попередньої дезінфекції цих знарядь. 7. Перебувати на водному об'єкті або у водоохоронній зоні зі знаряддями лову, застосування яких заборонено Правилами промислового рибальства в рибогосподарських водних об'єктах України, а також із вибуховими та отруйними речовинами, за винятком випадків (проведення на водних об'єктах робіт, пов'язаних із застосуванням цих речовин, а також при транзитному їх провозі), узгоджених з державними органами рибоохорони. 8. Викидати за борт улов (у тому числі дозволених до вилову об'єктів промислу) або його частину. У

таких випадках користувач зобов'язаний відшкодувати завдані збитки. 9. Вилов риби та інших водних живих ресурсів на зимувальних ямах.

Без погодження з державними органами рибоохорони забороняється: 1. Будь-яка діяльність, що може негативно вплинути на стан водних живих ресурсів, без виконання обов'язкових заходів з попередження та зменшення можливого впливу. 2. Проводити в рибогосподарських водних об'єктах без обґрунтування наукових установ, підприємств, організацій та дозволу Міністерства екології та природокористування України акліматизацію та переселення водних організмів. 3. Здійснювати обвалювання та відбудову зруйнованих валів на заплавах ділянках, що є місцями нересту, міграцій риби та інших водних живих ресурсів. 4. Створювати завали та перегороджувати ріки, протоки, канали, руйнувати вали та береги, проводити будівництво ставів і каналів, випускати з лиманів і озер воду. 5. Здійснювати забір води з рибогосподарських водних об'єктів для потреб промисловості, сільського, комунального та особистого господарства. Експлуатувати водозабірні споруди без ефективних рибозахисних пристроїв. 6. Здійснювати видобуток гравію та піщано-ракушкової суміші в рибогосподарських водних об'єктах та в прибережних захисних зонах. 7. Здійснювати в рибогосподарських водних об'єктах днопоглиблювальні, вибухові, бурові, сейсмологічні та геологорозвідувальні роботи, за винятком проведення невідкладних днопоглиблювальних робіт для підтримки судноплавства на обмілілих ділянках річок. Про проведення вибухових робіт у зазначених випадках потрібно негайно повідомити в державні органи рибоохорони. 8. Здійснювати заготівлю очерету, рогозу та інших водних рослин на нерестових та інших, визначених органами рибоохорони, ділянках рибогосподарських водних об'єктів. 9. Проводити на рибогосподарських водних об'єктах та їхніх ділянках роботи з розведення та вирощування водних живих ресурсів. 10. Установлювати садкові лінії для вирощування риби та інших водних живих ресурсів, а також колектори для вирощування молюсків (п. 14).

Згідно із Законом «Про рибу, інші водні живі ресурси та харчову продукцію з них» вирощування риби, інших водних живих ресурсів у рибогосподарських водних об'єктах (їх ділянках) та континентальному шельфі України дозволяється суб'єктам аграрного права за наявності позитивної ветеринарно-санітарної оцінки стану водних об'єктів, що її провадять державні органи ветеринарної медицини. Закон не конкретизує ні порядку проведення оцінювання, ні те, якими документами потрібно підтвердити це проведення. Але Закон визначає, що якість та безпека живої риби, інших водних живих ресурсів, вирощених у ставках, інших водних об'єктах (їх ділянках), підтверджуються ветеринарним свідоцтвом, яке видають державні органи ветеринарної медицини один раз на рік на всю партію вирощеної живої риби або інших водних живих ресурсів. Щодо правової норми зазначене ветеринарне свідоцтво є водночас і документом, що підтверджує проведення ветеринарно-санітарного оцінювання водного об'єкта.

Відповідно до ст. 53 Закону України «Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів» основні засади

пріоритетного розвитку рибного господарства передбачають: формування цінового і кредитного механізму з урахуванням специфіки рибного господарства як галузі з уповільненим обігом капіталу та низькою нормою прибутку; сприяння будівництву та модернізації суден флоту рибної промисловості, підприємств рибного господарства шляхом включення до планів державного замовлення будівництва суден для флоту рибної промисловості та рибницьких заводів (риборозплідників) з вирощування цінних видів риби для зариблення рибогосподарських водних об'єктів (їх частин) загальнодержавного значення; визнання суб'єктів рибогосподарського комплексу, діяльність яких пов'язана з промисловим виловом водних біоресурсів на водних об'єктах загальнодержавного значення, розведенням, вирощуванням та переробкою власної продукції, товаро-виробниками сільськогосподарської продукції; пріоритетне надання в оренду водних об'єктів (їх частин) з низькою рибопродуктивністю суб'єктам господарювання, які займаються вирощуванням водних біоресурсів.

Особливими є вимоги законодавства до переробки продукції лову. Її мають право здійснювати суб'єкти аграрного права за наявності у них дозволу на цей вид діяльності, який видається органами державної санітарно-епідеміологічної служби та державною службою ветеринарної медицини. Суб'єкти аграрного права, які переробляють продукти лову, підлягають обліку в державній службі ветеринарної медицини за місцезнаходженням. Суб'єкти господарювання, котрі займаються рибоконсервним та пресервним виробництвом, підлягають обліку в центральному органі виконавчої влади у сфері рибного господарства. Облік суб'єктів господарювання засвідчується номером, який присвоюється їм для маркування продукції їх виробництва. Щоправда, нині законодавство не визначає ні порядку отримання дозволу на переробку рибної продукції, ні порядку обліку суб'єктів такої переробки, що знижує ефективність цієї правової норми.

Переробляти продукти лову можуть суб'єкти аграрного права, які мають атестат на виконання цих робіт. Атестація провадиться на відповідність обов'язковим вимогам, встановленим нормативно-правовими актами та нормативними документами (державними стандартами). Об'єктами атестації переробного виробництва є: технічна документація на продукцію та її виробництво; технологічне обладнання; засоби виміральної техніки, контролю, випробувальне обладнання та система їх перевірок; порядок реєстрації результатів контролю та випробувань, складання, затвердження та зберігання протоколів випробувань; порядок формування та позначення партій харчової продукції.

Під час переробки продуктів лову мають забезпечуватися: облік надходження продуктів лову, а також облік виготовленої з них продукції; постійний контроль за якістю та безпекою продуктів лову, що надходять на переробку, а також супутніх матеріалів та харчової продукції з них; реалізація виготовленої харчової продукції та використання продуктів лову для переробки лише за наявності документального підтвердження їх якості та безпеки; недопустимість введення в обіг, вилучення з обігу та утилізація неякісної та небезпечної продукції; отримання вимог норматив-

них документів щодо умов добування, переробки та транспортування і зберігання продуктів лову та харчової продукції з них; недопущення негативного впливу неякісної та небезпечної продукції на довкілля та життя й здоров'я населення.

Нині виникає необхідність створення сприятливих умов для розширення виробництва даного виду продукції із залученням державного втручання у законотворчій сфері, забезпечення пільг в оподаткуванні, страхуванні та кредитуванні рибницьких господарств у поєднанні з процесом дотування та збільшенням державних закупівель риби [3].

Список літератури:

1. Про рибне господарство, промислове рибальство та охорону водних біоресурсів : Закон України від 8 липня 2011 р. № 3677–VI // Офіційний вісник України. – 2011. – № 59. – Ст. 120–152.

2. Про затвердження Режиму спеціального промислового рибальства в басейні Азовського моря у 2011 році : наказ Державного агентства рибного господарства України від 24 січня 2001 р. № 51, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 12 березня 2011 року за № 302/19040 // Офіційний сайт Верховної Ради України : [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>

3. Андросович Т.Ю. Формування і розвиток ринку прісноводної риби : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.03 / Т.Ю. Андросович ; Нац. універ. біоресурс. і природ. України. – К., 2009. – 25 с.

В статье рассматриваются некоторые аспекты правового статуса субъектов правоотношений в сфере рыбного хозяйства.

Рыбное хозяйство, субъекты правоотношений, права и обязанности.

This article discusses some aspects of the legal status of subjects of legal relations in the field of fisheries.

Fisheries , the subjects of legal rights and obligations.